

František Dryje

Vozit draky do Trutnova

Dnes zahajujeme výstavu, jež je věnována zvláštnímu fenoménu, bájně, legendární bytosti či přímo nestvůře, totiž draku anebo drakům. Nezbyvá mi tedy nic jiného, než se pokusit o tomto zjevu a jevu promluvit nějakým zvláštním způsobem. Tato specializace je nutná, neboť se necítím povolán hovořit o draku jako takovém, nota bene zde, před auditoriem obyvatel města Trutnova, tedy města, jež odedávna sluje městem draka. Připadám si totiž jako onen pověstný vozataj, jenž vozí dříví do lesa nebo sovy do Athén, a diví se, co je na tom divného. A autoritativně prohlašuji, že to není nadsázka, že jsem se s nově vzniklým případným úslovím „vozit draky do Trutnova“ skutečně setkal na mnoha místech naší země, a to, přátelé, napříč generacemi a politickým spektrem.

Ať tak či tak, drak zůstává bytostí mýtickou, pohádkovou, legendární. O jeho univerzální povaze dočtete se na stránkách našeho katalogu, zejména v textech Martina Stejskala, Ivana Horáčka či spřáteleného myslitele Václava Cílka. Ten například konstatuje, že „hada a draka“ (což jsou vlastně v mytologii výrazy synonymní) „nalézáme ve všech světových kulturách“. Dále říká, že drak co symbol mívá „různé významy, podle toho, zda v jeho chování převažuje prvek síly, která ztrácí kontrolu sama nad sebou, nebo prvek poznání, anebo síly nebes. V západní kultuře se s obrazem hada či draka často setkáváme v okamžiku stvoření něčeho, co je nevyhnutelné, co člověka posouvá do další fáze života, ale zároveň je nebezpečné.“ A tak dále. Že drak má svébytné místo v alchymii, kde jsou významné například role zeleného a červeného draka, téměř se stydím zmiňovat před vámi, kdož jste v královském umění vykováni.

O významovosti psychologické, vulgo psychoanalytické nebudu se šířit. Ve freudovském pojetí máme co činit především s hadem, jehož falický, mužský symbolismus zřejmě nenutno, ne-li přímo neslušně rozebírat. Jiné je pojetí jungovské, v němž, jak nás upozorňuje Ivan Horáček, „had-drak je komponentou archetypálního komplexu ženských předků, ženského určení minulosti jedince a světa“. Autor tu spojuje dračí jsoucno mimo jiné s fenoménem *ewige Weiblichkeit*, tj. onoho věčně ženského, odkazuje na samotného Goetha atd. A tu si nemohu odpustit zdánlivě vulgární asociaci, jež se mi vnucuje jaksi na první dobrou: mluvíme-li o mužském aspektu draka, například že někdo *pracuje jako drak*, je to jistě určení kladné.

Zmíníme-li se však o ženě-dračici (jakožto kardinální opozici prostonárodně populární ženy-slepice), nabývá tento atribut jistě zcela jinou významovou polohu, kterou však ještě můžeme spojovat s představou d'ábelské ženy, ženy-vamp, prostě osudového, byť nebezpečného ženství. Avšak konec je tristní: neméně populární výraz žena-saň se totiž kategoricky ocitá mimo všechny mísy, kterým bychom mohli přiznat kladný status.

Vracíme se tu zdánlivě banalizující oklikou k otázce o podstatě kýžené dračí identity – totiž k významné a výrazné ambivalenci, protikladnosti a rozpornosti dračí povahy. A tu se již chci, ba musím věnovat vlastnímu tématu své promluvy, totiž této výstavě, potažmo onomu surrealistickému konceptu, jenž odedávna a tradičně fenomén draka tematizuje: proč a nač se vlastně zabýváví něčím tak anachronickým, jako je jakási profláknutá nestvůra, protažená všemi pohádkami světa – a dnes samozřejmě i často velmi pokleslým světem fantasy?

Jeden bývalý surrealista, básník Petr Král, zrovna nedávno v jednom rozhovoru pravil:

„Obzvlášť cizí mi je dnes surrealismus ve výtvarné sféře, až na pár vzácných výjimek mi jeho obrázkaření doslova rve oči (jako se to říká o uších) – zvlášť tam, kde plodí manýristické dráčky, upíry a strašidla a kde je právě protikladem toho, co mě v něm kdysi uhranulo: zjevení magie všední skutečnosti.“

Nu, to je tedy klasifikace, tu si většina z nás, jak tu stojíme a visíme, za klobouk nedá. Takže jak to tedy je?, táži se napodruhé. Má to dneska ještě smysl, drakem si zanášet mysl? Tváří v tvář nejen této výstavě, pokusím se navrhnout jednu možnou, byť dílčí odpověď.

Citovaný Ivan Horáček ve svém příspěvku do katalogu krom jiného rozebírá známou legendu o svatém Jiřím. Píše: „Ikonografie svatojiřského aktu glorifikují akt zabití hada jako čin, jímž člověk aktivně koriguje vnější, tj. přírodní určení světa, čin, jímž vstupuje do probouzející se přírody nikoliv jako pasivní subjekt, ale jako vědomý pán.“ Hle, to by bylo něco pro enviromentalisty!, řeknete si možná. Koresponduje snad právě s takovým pojetím surrealistické hledisko? Inu kdo ví, odpovídám spolu s králem Šalamounem (jehož hadr jsem kdysi měl tu čest důvěrně znát). Pokud si totiž například prohlédnete zde vystavenou drobnou kresbu Martina Stejskala, která se jmenuje *Zápas svatého Jiří s tchyní*, musíte nutně nabýt dojmu, že tady něco nehraje. Že ona děsivá úctyhodná legendární bytost je tu přinejmenším znevažována, ironizována, ba zesměšňována... Anebo tu naopak cosi hraje až příliš dobře? Druhou stranu této obtížně uchopitelné

dračí mince vám možná poodhalí báseň Josefa Jandy, jež vlastně náš katalog otevírá. Autor v ní spojuje dračí populaci nikoli s mýtem kosmogonickým, tedy s tradičním vyprávěním o zrození světa (o němž mluví Cílek), ale s mýtem, řekl bych, právě opačným, apokalyptickým, předpovídajícím konec nabubřelé lidské civilizaci, leč i celému lidskému plemeni. Zpupné lidstvo, pozdvihnuvší kopí svatého Jiří proti Přírodě, bude zničeno docela jednoduše:

„Je to pohroma,“ říkali lidé. „A bude ještě hůře,“ varovně kývali moudří starci ukazováky. A měli pravdu. Draci je zanedlouho sežrali všechny. Vybílili i inkubátory v porodnicích a márnice. Když byl celý kraj vyliďněn, dračí rodina se odstěhovala jinam.“

Tot' věru kvintesence... Ale čeho vlastně?

Jak si budete moci prohlédnout, naše výstava je kromě jiného založena na kolektivní činnosti, již se říká HRA. Jednak v prvním patře můžete vidět hrovou a hravou dračí interpretaci mapy města Trutnova a jeho okolí. A v přízemí a v patře druhém najdete výsledky jedné tradiční surrealistické hry, která se jmenuje *Vybraná* nebo též *Znamení mrtvola*: hráči sestavili aktuální podobu svého imaginárního draka z kreseb a koláží, na nichž zobrazili vždy jednu vylosovanou část dračího těla. Výsledky posuďte sami. Chci vás však upozornit, že Martin Stejskal, vlastní spiritus agens celého našeho dračího zaujetí a úsilí, v komentáři ke hře píše:

„Místo pekelně žhnoucího monstra v přítmí s kovovým leskem se tu před vámi najednou pitvoří něco mezi rozzuřenou koloběžkou a podebranou amébou. A ještě ke všemu to nemotorně předstírá veselý taneček. Máte sto chutí to okamžitě zničit. Jak mohlo z poměrně zajímavých jednotlivin vzniknout něco tak skurilního?“

Nu vracíme se z různých směrů ke stále stejné otázce. Čím je pro nás drak dnes? Co to všechno znamená? A znamená to vůbec něco? Lidé, ba i novináři se mě občas ptávají, jak je možné, že u nás surrealismus nezankl tak jako mnohde jinde na světě, včetně svého korunního města Paříže? Proč stále vznikají nová díla a objevují se noví autoři právě zde a nyní? Dlouho jsem odpovídal, že je to záhada, vykládal jsem něco o geopolitických vlivech a o míšení různorodých obsahů ve střeoevropských tavících kotlech atd. Byly to vesměs blbosti. Teprve nedávno se mi jednoho dne rozbřesklo a zjevila se prostá a jednoduchá pravda: český surrealismus je stále životaschopný proto, že se *nebere* za všech okolností a vždy... *až tak smrtelně vážně*. To neznámá, že se nebere vážně vůbec, že snad žije z parodie či zlehčování světa a lidského

konání. Má však v sobě – na rozdíl třeba od surrealismu francouzského – sebenadhled, odstup od sebe samého – onu bájnou kritickou a sebekritickou funkci, jež mu samovolně dolévá živou vodu nejen humoru, ale i sebeironie. Tedy schopnosti, jež není dána každému a kterou například vážný a vždy otevřeně a kategoricky pravdomluvný zakladatel surrealismu André Breton postrádal a... byl na to pyšný.

A tak tedy prosím berte i tohoto surrealistického draka. Nahlédněte jeho ambivalentní povahu jako výraz kontinuity vnitřního a vnějšího světa, jako královskou cestu magie vnitřní, mýtické – i magie vnější, věru že nejen naším panem králem opěvované. A nedejte se zmást, že drak zrovna vypadá jako koloběžka nebo jako bagr, že se nějak divně pitvoří, šklebí a pinoží. Je to jen kamufláž a není to jen kamufláž. A dejte si pozor, nejen na princezny. Můžete se prostě přesvědčit, že draci jsou. Právě nyní a zde. Hic sunt dracones.

Přeji vám příjemné sežrání!

Předneseno na vernisáži kolektivní výstavy Skupiny česko-slovenských surrealistů *Hic sunt dracones / Zde jsou draci*, Galerie města Trutnova, 3. května 2013